

Betydningen av hvordan læring skjer

Å være flinkest i PISA-klassen er ikke noe mål i seg selv, så lenge vi ikke vet om metodene fører til diktatur eller demokrati. Vi trenger mer kunnskap om hvordan læring skjer.

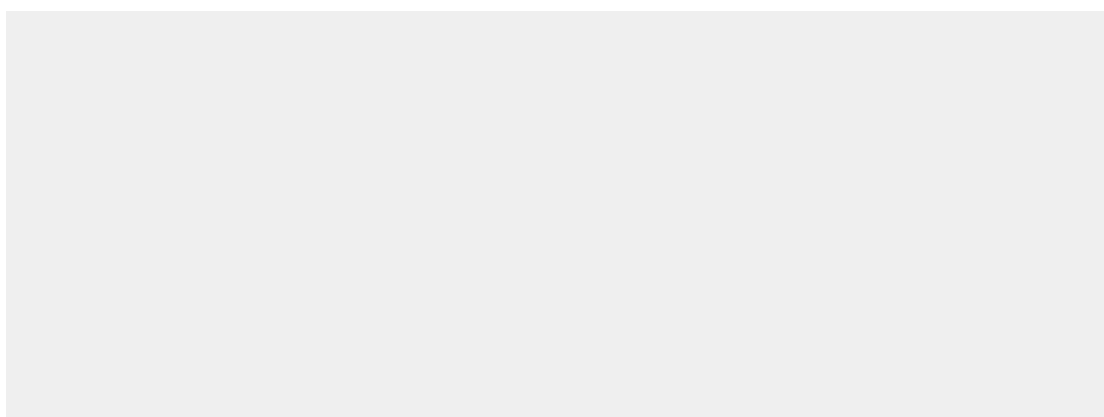
TEKST

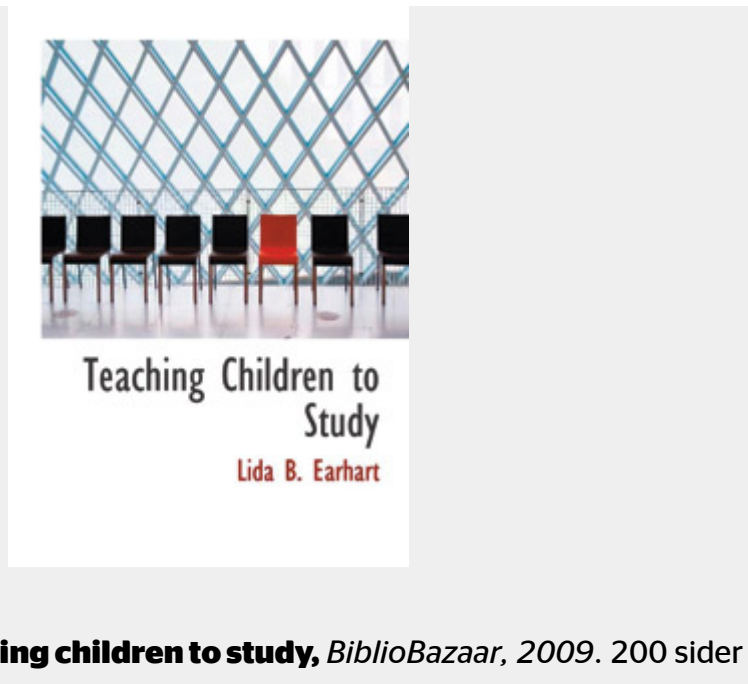
Ivar A. Bjørgen

PUBLISERT 5. april 2011

ILLUSTRASJONSFOTO: YAY MICRO

Lida B. Earharts | **Teaching children to study**, *BiblioBazaar*, 2009. 200 sider

Læring har en blodig historie: En lærer fra Schwaben på 1700-tallet har til og med ført statistikk over sin lærergjerning i mer enn femti år: 911 525 slag med stokk for latinske gloser, 124 010 ris for bibelhistorie, 20 989 slag med linjal for læring av salmevers og 136 715 slag mot øre eller munn mot uoppmerksomhet. Da Tolstoj og Dostojevskij reiste rundt i sentrale europeiske kulturer midt på 1800-tallet, uttrykte de begge sin forferdelse over hvordan barn ble behandlet. En kunne gå etter skrikene for å finne skolene, det var gjennom fysisk tukt at læring skulle skje.

«Den statlige styringen av skolen har i vårt land vært preget av pendling mellom ytterpunkter, og av en sammenblanding av forskning og politikk»

Lære å lære

1900-tallet skulle bli «Barnas århundre», og langt på vei har det blitt det. En som bidro til dette, var Lida B. Earhart gjennom sin bok *Teaching children to study*. Så vidt jeg vet, er det den første i sitt slag, noe som gir grunn til å markere et 100-års jubileum for vår viktigste læringsoppgave, lære å lære.

Det var ikke mange kvinner som hadde våget seg ut i læringspsykologien på den tid. Boken er ikke omfangsrik, og forfatterinnen er beskjeden. Hun henviser til oppmuntring fra John Dewey som begrunnelse for at hun i det hele tatt våger seg ut på et så farlig emne. Men som tenker og forfatter har hun ingen slik beskjedenhet. Hensikten er intet mindre enn å lære barn å lære. For også læring må læres, og Earhart uttrykker forbauselse over at dette emnet har vært så forsømt. Læring er jo elevenes

yrkesvirksomhet. Og måten læring skjer på, har store konsekvenser. Her er det jo tankevekkende at norske elever fortsatt etterlyste slik kunnskap 100 år senere, da Elevorganisasjonen selv tok initiativet til en slik «yrkesveiledning».

Forbløffende moderne

Earhart skiller mellom deduktive og induktive læremåter: Som eksempel på *deduktive* læremåter bruker hun observasjoner fra skoler hvor elevene lærer ved å gjenta ord og betoning fra en lærer som sitter klar med stokken, altså en ren motorisk innlæring av ord. Hun gir eksempler, særlig fra religiøse skoler og skoler i utviklingsland, men også fra et land som Kina.

Induktive læremåter krever at en selv finner løsninger og struktur gjennom å bruke egen erfaring. En kan selvsagt også gå sammen i grupper og derved få mer erfaring til rådighet. Læreren kan jo også være kilde til erfaringer. Men Earhart understreker at vi kan samle data selv gjennom eksperimentering, vi må bare ha representative data eller kilder. Som regel er det satt opp et pensum som kilde til et studium, men studenter må også kunne bruke egne kilder.

Igjen er dette forbløffende moderne tanker, som minner sterkt om formuleringene fra de norske reformene som kom nær 100 år senere, og hvor det lød: Opplæringen må knyttes til egne iakttagelser og opplevelser. Ifølge disse reformene skal undervisningen legges opp slik at elevene etter hvert får praktiske erfaringer med at kunnskap og ferdigheter er noe de selv kan være med på å utvikle. Opplæringen skal omfatte øvelse i vitenskapelig forståelse og arbeidsmåte ved trening av evnen til undring og til å stille nye spørsmål, av evnen til selv å finne mulige forklaringer på det en har observert, og av evnen til gjennom kildegranskning, eksperiment eller observasjon å kunne kontrollere om forklaringene holder.

Myter om det fundamentale

Lida Earhart reagerer mot forenkling av læringsoppgavene til såkalte «fundamentale» læringsmål – «reading, writing and arithmetic». Interessant nok er det akkurat disse som i dag igjen er satt opp som målestokk på skolens suksess. Earhart hadde nettopp opplevd at også en fjerde «fundamental ferdighet» hadde blitt avkledd sin posisjon: Gjennom det forskningsmessige samarbeidet mellom Thorndike og Woodworth var det nylig eksperimentelt vist at det ikke skjedde noen automatisk overføring fra studiet av latin, som den gang var selve formaldisiplinen – på annet enn eventuelle felles elementer som måtte være der. Men altså ingen «fundamental effekt», en erkjennelse som siden har holdt seg,

Earhart understreker at for at læringen skal lykkes, må oppgaven være klar for den som skal gjøre læringsarbeidet. Men ikke bare må elevene kjenne målene, de må også gjøre dem til sine for at målene skal bli nådd, sier hun. Dette er store utfordringer for skolen og lærerne, for store, vil noen hevde, unødvendig, vil andre si. Kanskje er det Steinerskolene som i dag har kommet lengst mot å ta innover seg og realisere Earharts tanker om dette.

Samfunnsmessige konsekvenser

Earhart mener at barns måte å lære på, og hvilke metoder skolen bruker, har viktige samfunnsmessige konsekvenser i seg selv: Autoritære arbeidsmåter i skolen skaper grunnlag for diktatur, mens selvstendighet og kritisk tenkning hos barn og ungdom er vesentlig for utvikling av demokratisk kultur. Aktuelle begivenheter i Midtøsten gjør jo slik tenkning svært aktuell.

Staten styrer borgernes utvikling gjennom skolen, og etter hvert har denne styringen og ansvaret overtatt stadig mer av det som før foregikk i hjemmet. Den statlige styringen av skolen har i vårt land vært preget av pendling mellom ytterpunkter, og av en sammenblanding av forskning og politikk. Sjelden har det vært mindre avklaring enn i dag, og jeg skjønner godt at det kan bli misforståelser fra alle parter i dette samspillet. Internasjonale sammenlikninger som setter Kina på den desiderte læringstoppen, gjør også plutselig læring til en avgjørende ressurs som har økonomiske og politiske effekter, siden læring er instrumentet bak for eksempel verdier som olje og teknologi. I USA lanseres nå en «Tigermamma» som presser barn inn i et læringsarbeid som minner sterkt om 1800-tallets slaveskole.

Det eneste det er enighet om når det gjelder læring i dag, er at læring er viktig, og det er jo bra. Men generelt vet vi for lite om læring, og som med kvinners frihet og selvstendige tenkning kan barns også trues igjen, i læringens navn, slik det har skjedd i andre land. Derfor er det fortsatt grunn til å legge vekt på *hvordan læring skjer*, slik Lida Earhart gjorde for 100 år siden. Å være flinkest i PISA-klassen er ikke noe mål i seg selv så lenge vi ikke vet om metodene fører til diktatur eller demokrati.

ivar.bjorgen@svt.ntnu.no

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 48, nummer 4, 2011, side 389-390

TEKST

Ivar A. Bjørgen, Professor i psykologi